

Н. М. Ткачук,
кандидат педагогічних наук, завідувач науково-дослідної лабораторії освітніх інновацій
та координації діяльності РМК (ММК) ВІППО

До питання про перспективи розвитку районних (міських) методичних кабінетів в освітньому середовищі Волині

Проаналізовано зміст діяльності районних (міських) методичних кабінетів за результатами самооцінювання. Окреслено окремі напрями розвитку та вдосконалення їх змісту роботи.

Ключові слова: науково-методична робота, районний (міський) методичний кабінет, освітнє середовище, самооцінювання, післядипломна педагогічна освіта.

Tkachuk N. M. Regarding the Development of the District (Municipal) Methodological Centers in the Education of Volhynia.

The activity of district (municipal) methodological centers is analyzed by results of their self-assessment. Separate directions of development and improvement of their work are defined.

Key words: scientific and methodological work, a district (municipal) methodological center, educational environment, self-assessment, postgraduate pedagogical education.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку вітчизняної системи освіти, в умовах переходу на нову філософію, методологію навчання та виховання, організація методичної роботи в районі (місті) набуває особливого значення.

Нормативно-правовий документ, який визначає діяльність методичних кабінетів (центрів), – Положення про районний (міський) методичний кабінет (центр), затверджене наказом Міністерства освіти і науки України № 1119 від 08.12.2008 року та зареєстроване у Міністерстві юстиції України 25.12.2008 року за № 1 239/15930, – передбачає приведення статусу, функцій та змісту діяльності методкабінетів і центрів у відповідність до сучасних вимог, інтерпретує методкабінети і центри як науково-методичні установи з певними ознаками автономії діяльності [3]. Науково-методична робота, що реалізується на базі методичних кабінетів, розглядається як система з ознаками організаційного та науково-методичного забезпечення неперервного професійного розвитку особистості педагогічного працівника в міжкурсовий період, виступає дієвим засобом здійснення науково-методичного супроводу загальної середньої і дошкільної освіти, педагогічного управління навчально-виховним процесом у загальноосвітніх закладах тощо.

Діяльність методичних служб визначається під впливом суспільного усвідомлення, що стан справ у цій підсистемі відбивається на якісних характеристиках освітньої сфери в цілому через кваліфікацію її працівників [1].

Водночас орієнтація на освітнє середовище певного регіону, спрямування на забезпечення запиту педагогічної спільноти ставить перед РМК (ММК) завдання визначати перспективні цілі діяльності,

формувати науково-методичну політику, при цьому бачити та враховувати проблеми, що виникають у процесі діяльності конкретних педагогічних колективів, виділяти найбільш важливі результати й оцінювати досягнення, формувати у громадськості уявлення про окремий навчальний заклад, педагогів, про якість освіти.

Однак практика свідчить, що між сучасним станом функціонування районних (міських) методичних кабінетів, що склався останнім часом, і подальшим їхнім розвитком як науково-методичних установ є низка протиріч та проблем. Оновлені функції та означені завдання методичного кабінету вимагають науково обґрунтованого структурування напрямів і змісту їх діяльності, приведення їх у відповідність до сучасних вимог.

Мета статті полягає в розкритті ролі методичних структур у функціонуванні освітньої галузі регіону та виробленні окремих рекомендацій щодо удосконалення їх діяльності на основі результатів самооцінювання.

Аналіз досліджень. Визначаючи актуальність цієї проблеми, зазначимо, що її недостатньо висвітлено в науково-педагогічній літературі, бракує фундаментальних та прикладних досліджень функціонування закладів районної (міської) методичної служби як науково-методичних установ. Згадуються методичні служби, як правило, лише в контексті питань реалізації освітньої політики, наукового аналізу системи післядипломної педагогічної освіти, діяльності органів управління освіти щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників у працях Л. Ващенко, Л. Даниленко, Г. Єльнікової, В. Журавського, В. Кременя, С. Крисюка, В. Лугового, Н. Ничкало, В. Олійника, М. Поташик, Н. Протасової, М. Худомінського та ін.

У контексті вирішення питань діяльності методичних кабінетів як складової освітньої галузі

важливими є роботи вітчизняних науковців, серед яких – О. Боднар, Б. Гадзецький, І. Жерносок, Г. Литвиненко, В. Пуцов, К. Старченко.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Новий статус методкабінетів покликаний сприяти їхньому інноваційному розвитку, позитивний досвід якого накопичено в кожному РМК (ММК) Волинської області. З метою вивчення й аналізу діяльності методичних служб відповідно до визначених функцій, основних завдань методкабінету науково-дослідною лабораторією освітніх інновацій та координації діяльності РМК (ММК) Волинського ІППО в лютому-березні 2015 року проведено самооцінювання діяльності РМК (ММК) у 15 методкабінетах (крім Нововолинського, Луцького, Ківерцівського, Любомльського, Іваничівського).

Дослідження проводилось на виконання плану роботи ВІППО та наказу управління освіти і науки Волинської облдержадміністрації «Про атестацію завідувачів районних, міських методичних кабінетів».

Критерії оцінювання розроблено експертною групою Волинського ІППО на основі чинної нормативно-правової бази, Орієнтовних критеріїв оцінки діяльності районних (міських) методичних кабінетів і центрів (проект, 2012 р.). Визначаючи показники, ми виходили з таких позицій: критерії повинні конкретизувати зміст діяльності завідувачів методичного кабінету відповідно до функцій РМК (ММК), передбачати можливість здійснення інтегральної оцінки методичної установи, слугувати орієнтирами перебудови діяльності методкабінетів у сучасних умовах.

Методична служба у Волинській області функціонує в умовах формування нових економічних, фінансових відносин і постійно зростаючих професійних запитів педагогічних працівників на освітні послуги. Вона включає 20 методичних кабінетів – 16 сільських і чотири міські. Два методичних кабінети мають статус юридичної особи: РМК відділу освіти Володимир-Волинської державної адміністрації, Турійський районний методичний кабінет працівників освіти.

Сформована мережа методичної служби в цілому характеризується стабільними якісними показниками, що знаходить відображення у результатах навчальних досягнень учнів, їх участі у творчих конкурсах та олімпіадах з навчальних предметів, фахових конкурсах, презентаційних, наукових, методичних публікаціях педагогів тощо. Зміст планів РМК (ММК) підтверджує, що діяльність здійснюється на основі результатів діагностики та вивчення потреб і запитів педагогів. Системність методичної роботи забезпечується укладанням алгоритмів, положень, інструкцій, методичних рекомендацій щодо діяльності окремих структурних компонентів цієї роботи тощо.

Проведене самооцінювання засвідчило, що основним напрямом роботи РМК (ММК) є сприяння стабільному розвитку професійних компетентностей педагогів. Поряд із традиційними методичними об'єднаннями за фахом створено ефективну систему навчання педагогів, яка включає семінари-

практикуми, творчі лабораторії, консультації та ін. Наприклад, у структурі РМК Камінь-Каширського відділу освіти діє вісім творчих груп, п'ять шкіл ППД, дві творчі лабораторії, дві творчі майстерні, одна авторська лабораторія, чотири постійно діючих майстер-класи, в тому числі майстер-класи з питань підвищення ІКТ-компетентності директорів. Проводяться інтегровані семінари (початкові класи, іноземна мова, інформатика, фізкультура, природознавство) з метою забезпечення науково-методичного супроводу впровадження нових Державних стандартів.

У Володимир-Волинському районі організовано роботу семи майстер-класів; у структурі методичної роботи сплановано діяльність 15 творчих груп, трьох педагогічних лабораторій і майстерень, школи вдосконалення майстерності, школи становлення молодого педагога, практичні та проблемні семінари.

У Горохівському РМК до науково-методичної роботи активно залучаються учасники і переможці Всеукраїнських конкурсів «Вчитель-новатор», «Педагог – це звучить гордо», конкурсу уроків із гендерної рівності, проекту «Інтерактивне навчання», «Інноваційний урок фізичної культури та урок фізичної культури з елементами футболу» тощо. П'ять років спільно з РК профспілки проводиться районний конкурс «Шукаємо молоді педагогічні таланти».

У структурі методичної роботи РМК Локачинського відділу більше 10 років діє районне об'єднання творчих педагогів «Педагогічна палітра»; організовано чотири майстер-класи, чотири школи ППД вчителів – переможців фахових конкурсів, учителів-методистів. У Старовижівському районі створено педагогічну студию «Професійний конкурс „Учитель року“: мистецтво реалізації педагогічної взаємодії»; організовано щорічні районні майстер-класи переможців фахових конкурсів.

При Луцькому РМК здійснюється навчання педагогів через їх участь у школі молодого педагога (сім шкіл), молодого керівника, постійно діючих семінарах учителів початкових класів «Удосконалення уроку як засобу розвитку творчої особистості вчителя й учня», вчителів математики, хімії «Розв'язування задач підвищеної складності», керівників шкіл «Педагогічне моделювання як основа проектування педагогічних процесів», семінарах-тренінгах. Запропоновано нетрадиційні форми: методичні мости, методична панорама «Навчально-розвивальне середовище як педагогічна умова успішного навчання школярів», клуб творчого вчителя, літературна вітальня, методичне кафе «Кофі-брейк», педагогічні діалоги «Сьогоднішня вимагає» (викладання предметів за новою програмою) тощо. У Володимир-Волинському, Турійському, Любешівському та й інших районах акцент зроблено на діяльність міжшкільних методичних об'єднань, створено мережу опорних шкіл, консультпунктів і т. п.

За сприяння районних (міських) методичних кабінетів розроблено систему морального та матеріального заохочення педагогічних працівників (результати роботи враховуються при атестації, під час атестаційної експертизи ЗНЗ, вручаються нагороди

на святі для учасників конкурсу «Вчитель року», з нагоди Дня працівників освіти, запроваджено премії районних рад та районних державних адміністрацій).

Для надання допомоги керівникам шкіл з питань удосконалення управління навчальними закладами РМК (ММК) практикується науково-методичний супровід навчання керівників ЗНЗ та їх резерву. Проводяться індивідуальні консультації для керівників щодо планування діяльності, організації науково-методичної роботи, контрольної-аналітичної діяльності, ведення ділової шкільної документації тощо. Директорам та заступникам директорів навчальних закладів пропонуються теоретико-практичні семінари з питань аналізу уроків, атестації педагогічних працівників, стратегічного планування, інноваційних методів методичної роботи, діагностичних досліджень, створення сучасного освітнього середовища тощо. Опрацювання тем семінарів на базі певних навчальних закладів проводяться з попереднім оглядом умов навчального закладу, проведенням творчих звітів за окресленою проблематикою.

У багатьох районах робота з керівниками ведеться у форматі психолого-педагогічних тренінгів з управлінської майстерності: ділові ігри, комп'ютерні практикуми, презентації прийомів педтехнологій, моделювання педагогічних ситуацій, професійні диспути тощо. Поширення досвіду роботи керівників шкіл здійснюється проведенням круглих столів, семінарів, майстер-класів, науково-практичних конференцій. Важливим інструментом науково-методичного супроводу та створення позитивного іміджу навчальних закладів районів (міст) стали сайти РМК (ММК).

Вагомим напрямом діяльності РМК (ММК) є інноваційна діяльність. Науково-методична робота з педагогічними працівниками, підвищення їх кваліфікації здійснюється на основі науково-пошукових та експериментальних досліджень. Працівники методичних установ сприяють реалізації міжнародних, всеукраїнських проектів та програм. Результативним напрямом інноваційної роботи є експертна оцінка авторських підручників, укладання методичних розробок та рекомендацій, авторських програм тощо. Дидактичні й методичні матеріали щорічно презентуються на обласній виставці «Творчі сходінки педагогів Волині».

З метою вивчення й аналізу діяльності освітніх закладів, налагодження ефективної науково-методичної роботи з педагогічними кадрами працівниками РМК (ММК) здійснюються тематичні моніторингові дослідження якості освіти, рівня навчальних досягнень учнів. В усіх методкабінетах ведеться моніторинг результатів роботи педагогічних працівників з творчо та інтелектуально обдарованими учнями, створено інформаційно-методичні банки. За результатами вивчень готуються аналітичні довідки та рекомендації щодо вдосконалення діяльності як районних (міських), так і шкільних методичних служб.

На досягнення психолого-педагогічної науки й перспективному педагогічному досвіду базується науково-методична робота (цілісна система діяльності

освітан), що забезпечує зростання рівня кваліфікації, майстерності вчителя, розвиток творчого потенціалу педколективу навчального закладу, поліпшення якості освіти). Тому одним із пріоритетів змісту методичної роботи є створення чіткої, керованої, гнучкої системи виявлення, узагальнення, схвалення, поширення перспективного педагогічного досвіду. Методичні районні (міські) кабінети за допомогою керівників шкіл, дошкільних і позашкільних установ ґрунтовно вивчають педагогічний досвід, виявляють стійкість його результатів, оцінюють значення досвіду, визначають рівень, на якому він може бути використаний. Практикується інноваційні підходи до презентації досвіду шляхом конкурсу-захисту авторської моделі досвіду, методичного марафону, діяльності школи вищої педагогічної майстерності, аукціонів і ярмарків педагогічних ідей, творчих звітів тощо.

Розглядаючи управлінський аспект районних (міських) методичних служб, можемо стверджувати, що ці структури відіграють важливу організуючу роль у формуванні науково-методичного середовища регіону. Саме працівники методичних кабінетів, завідувачі забезпечують науково-методичний супровід усього навчально-виховного процесу, проведення конкурсів, предметних олімпіад, турнірів. Через діяльність науково-методичної ради координується функціонування районних методичних осередків, науково-методичної діяльності педагогічних колективів. Визначаються шляхи реалізації стратегічних напрямів модернізації освіти із врахуванням культурно-освітнього простору регіону.

Важливо, що всі науково-методичні установи мають доступ до Мережі, створено сайти або веб-сторінки на сайтах відділів (управлінь) освіти.

У межах однієї статті неможливо охопити всі напрями діяльності, проаналізовані в рамках програми самооцінювання. Але аргументом для позитивної оцінки діяльності методичних кабінетів стали також результати опитування педагогів. Проведене анкетування вчителів, які проходили курси підвищення кваліфікації у Волинському ІППО в лютому-березні 2015 року, засвідчило, що науково-методична діяльність РМК характеризується позитивними показниками. Було відзначено:

- цілі й завдання орієнтовано на професійні запити й інтереси освітан;
- забезпечується розвиток педагогічної співпраці;
- широко пропагується досвід кращих учителів району (міста);
- вчителі залучаються до пошукової, дослідницької діяльності.

Педагоги підкреслили, що найважливіші результати методичної роботи полягають у тому, що вона сприяє розвитку їх фахових якостей та підвищенню ефективності професійної діяльності. Респоденти високо оцінили професійні та моральні риси завідувачів районних (міських) методичних кабінетів.

Разом з тим маємо визнати, що реалії і перспективи діяльності методичних служб усіх рівнів порубують як адекватної оцінки якості й результативності роботи, так і вироблення певних

рекомендацій щодо ефективності їх функціонування в сучасних умовах.

Так, гострим залишається питання надання юридичного статусу РМК (ММК) відповідно до норм чинного законодавства. Новий статус методкабінетів як науково-методичних установ потребує пошуку шляхів оптимізації їх діяльності та взаємодії з відділами (управліннями) освіти на двох основних принципах – субординації та координації з дотриманням чіткого розподілу повноважень, визначених законодавством. Посилаючись на статтю Г. Литвиненка, погоджуємося: у цьому питанні важливим є усвідомлення керівниками відділів (управлінь) освіти, що «сучасний статус методкабінету – це не просто зміна вивіски, а нова якість, яка потребує глибокого розуміння і підтримки у своєму становленні й розвитку» [2]. Зрозуміло, що методкабінети не можуть бути повністю незалежними від органів управління освіти. Працівники цих двох установ забезпечують життєдіяльність освітньої галузі регіону притаманними кожному з них засобами.

Сьогодення вимагає від РМК (ММК) постійного патронажу процесів оновлення і розвитку освітнього середовища району (міста), створення його позитивного іміджу. Особливо актуальним у діяльності РМК (ММК) постає проблема складання дієвого, ефективного річного плану, який поєднував би стабільне функціонування і певний розвиток, відображав усі регіональні відмінності, які створюють умови для забезпечення якісної освіти.

Залишаються відкритими питання щодо визначення ролі методичних кабінетів у запровадженні освітніх інновацій. На часі створення каталогів освітніх інновацій та інноваційних освітніх проектів як інформаційного ресурсу РМК (ММК).

У планах роботи важливо передбачити вирішення проблеми підготовки вчителів до використання сучасних педагогічних технологій, у тому числі ІКТ, впровадження компетентнісного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого підходів.

Висновки. Отже, розвитку науково-методичних установ має бути притаманний інноваційний характер. Методична робота сьогодні повинна переорієнтуватися на забезпечення сучасних європейських підходів у навчанні й вихованні дітей, що, у свою чергу, вимагає підвищення професійної компетентності працівників методичних кабінетів.

Зміст науково-методичної роботи РМК (ММК) має сприяти побудові навчально-виховного процесу на сучасних формах управління та самоврядування, актуальних та дієвих формах, методах навчання; бути наповненим сучасними ідеями інформаційного, технологічного суспільства, пріоритетами розбудови демократії, сприяти формуванню освічених, успішних, компетентних та відповідальних педагогів.

Подальшу нашу діяльність буде спрямовано на поширення досвіду діяльності районної (міської) методичної служби, зокрема як науково-методичних установ, презентацію результатів інноваційної, дослідницької діяльності, у тому числі окремих колективів та педагогів.

Література

1. Луговий В. Управління підготовкою педагогічних кадрів у системі вищої школи / В. Луговий // Післядипломна освіта в Україні. – 2013. – № 2. – С. 6–9.
2. Литвиненко Г. Становлення та перспективи розвитку районних (міських) методичних кабінетів / Г. Литвиненко // Післядипломна освіта в Україні. – 2013. – № 1. – С. 52–54.
3. Положення про районний (міський) методичний кабінет (центр) // Інформаційний зб. – 2009. – № 13. – С. 17–25.